

Znamenja, kapelice, razpela v vaseh pod Ratitovcem

Marija Gasser

"Vor vinvendrajsk joren avnhejvala kenat Gortaperg. De olte lajte so še merlal avderfarse šprouha dons pa to merla nekej oltareh lajte. Jeskala veršrajbala verbaj the olte nomen oker olben scula me zare šene navade.¹

– Pred 35 leti sem začela spoznavati Podgorce. Starejši prebivalci so še govorili neko posebno "špraho", danes pa to obvlada le še nekaj domačink. Iščem podatke v zvezi s poreklom, s šolstvom v teh krajih, z lepimi navadami.

Zaradi izjemne in zanimive preteklosti iščem podatke v zvezi s poreklom, z ledinskimi imeni, s šolstvom v teh krajih, z lepimi navadami, iščem pesmi, zgodbe v vaseh: Spodnje Danje, Zgornje Danje, Zabrdno, Torka, Ravne, in tudi v Sorici, s katero so vasi tesno povezane.

Vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Spodnje in Zgornje Danje, Torka, Zabrdno in Ravne ležijo v zadnjem delu Selške doline pod vznožjem Ratitovca, ki je zadnja gora predalpskega sveta. Prvotna domovina prednikov vasi pod Ratitovcem je bila Južna Tirolska. Najbolj verjetna razlaga za preseljevanje in na-

seljevanje je ta, da se je v stari domovini Innichenu proti koncu 13. stoletja zaradi prevelikega števila ljudi pričelo drobljenje hub (kmetij) in s tem pomanjkanje zemlje. To je bil verjetno povod, da je del podložnikov moral iskati novo zemljo. V novi domovini pa so jim gozdovi in pašniki omogočili takšen način gospodarjenja, kot so ga bili vajeni. S seboj so prinesli svoj način gospodarjenja, svojo kulturo, graditve domov in poimenovanje zemljišč v okolici.

Naseljevanje Tirolcev se je končalo v prvi polovici 14. stoletja. Kljub precejšnji osamljenosti pa so vzdrževali zvezo s tirolsko domovino.² Ohranili so lepo,

staro navado, ki se je ohranila v Sorici do prve svetovne vojne. Vsaka tri leta je odšlo odposlanstvo peš v Innichen na božjo pot. Tamkajšnji cerkvi so darovali veliko svečo, imenovano käfergeld,³ "hroščji in žuželčji novčič", in denarni znesek s priprošnjo, naj jim Bog obvaruje letino pred mrčesom. Upali so, da jim bo dar prinesel blagostanje in obvaroval polje.⁴ Zanj so dobili posebno potrdilo, ki so ga skrbno hranili. Meje po prvi svetovni vojni so ta odposlanstva prepredile, navado pa ohranjajo spet zadnja leta. Do začetka 20. stoletja so prebivalci podratitovških vasi ohranili svojo govorico, še danes so ohranjeni priimki: Torkar, Trojar, Eberle, Kofler, Koblar, Pegam, Kemperle, Grohar, Jensterle, Egart, Gartner, in ledinska imena. Na prisotnost ljudi s tirolskimi koreninami nas spominjajo tudi imena vrhov na celotnem območju velike in lepe pokrajine.

Tu so živeli ljudje s tirolskimi koreninami, s seboj so prinesli svoj način življenja, svojo kulturo, vero, znanje preživetja v težkih pogojih, kar je bilo ohranjeno vse do konca druge svetovne vojne. Bogastvo se kaže predvsem v tem, kar so ti ljudje razvijali, s čim so se ukvarjali, kako so si zapolnjevali prosti čas in kaj jih je bogatilo. Vse je bilo ustaljeno, zapeljano v točno določen red, v določenem ravnovesju z naravo, z letnimi časi in s svetimi časi cerkvenega leta. Trdo življenje je pri njih izoblikovalo občutek za skupnost in sožitje, bili so pridni, poštene in delavni. Bili so neverjetno sposobni pridelovalci z občutkom in navezanostjo na visokogorske krajinne in na splošno, kar so razvijali, jim je omogočilo preživetje na tej višini. Med seboj so si pomagali in vse, kar so si "zgovorili", tudi uresničili: "Dali so besedo!" Pogodba, ki je veljala in držala. Posebnost v tem prostoru so tudi sveta obeležja.

Znamenja, kapelice, križi in razpela pod Ratitovcem

Obeležja pod Ratitovcem so nastala kot izraz duha in srca preprostega človeka in so kazala pot skozi življenje ter izpričujejo kulturo naprej. Večino

obeležij se je ohranilo tudi, ko jim čas ni bil naklonjen. Lajšala so bolečine, stiske in rane ter tudi danes dajejo upanje. Vsekakor so bila in so del kulturne dediščine in narodne identitete ter so tudi danes del našega življenja.

Ob vstopu v soriško krajino navdihuje, izžareva posebno lepoto in vzbuja spoštovanje Podroštarjevo razpelo, ki je bilo obnovljeno po poplavih leta 2008. Ne ve se sicer, od kdaj je križ tukaj, verjetno pa sega njegova starost v prvo polovico 19. stoletja. Postavljeno je na točki, kjer je bil razcep poti, razpotij, nasproti, kjer je in je bila gostilna.⁵ "Pred tem je bilo obnovljeno pred dobrimi 40 leti. Takrat so obnovili škarpo ob vodi, na novo zabetonirali podstavek, postavili novo ograjo in obnovili streho. Križ je kljuboval vsem nevšečnostim in naravnim spremembam do poplav leta 2007, ko je bil zelo poškodovan. Takrat pa je bil potreben temeljite obnove s sodelovanjem g. Jerneja Hudolina, celotne stroške pa je prispevala Podroštarjeva mama, Marija Okorn. Zabetonirali so temelj za zid.

Podroštarjevo znamenje. Foto: Aleksander Čufar

Zahtevno zidanje z naravnim kamenjem je naredil zidar Stojan iz Bolgarije, kovano ograjo je postavil Rajko Šolar iz Kamne Gorice. Ogrodje križa s streho je izdelal Marko Demšar – Javhov. Razpelo so obnovili v Šentjoštu nad Horjulom. Razpelo je blagoslovil g. župnik Mirko Turk, ob tej priložnosti pa so prisotni dobili tudi podobice Podroštarjevega razpela. Za njihovo izdelavo pa je poskrbel g. Anton Sedej.⁶

Tudi križi so kažipoti na življenjski poti vsakega človeka. Vsakdo nosi svoj križ in ga prenaša. Križ je eden od najstarejših človekovih simbolov življenja, smrti, trpljenja verujočih in neverujočih. Krščanski križ je eden od najbolj znanih simbolov krščanstva. Križ s podobo Kristusa se imenuje razpelo. Razpelo je lahko manjše in je postavljeno v nekem prostoru, večja razpela pa se nahajajo v pokrajini. Podgore imajo več razpel, ki bogatijo domove in pokrajino. Prav obeležja v pokrajini kljubujejo večinoma že več kot stoletje. Pogosto ne vemo datuma njihovega nastanka, ker v preteklosti tega ni nihče zapisal. Zabeležena so blagoslovljena znamenja, kapelice in drugi sakralni objekti, ki prikazujejo kulturo tirolskih priseljencev. Vsako od teh svetih znamenj ima globlji pomen. Ljudje so jih postavili v zahvalo za uslišanje, za zdravje, za srečen iztek nekega težkega dogodka, kot občutek moralne odgovornosti za krivdo, dejanje, ki so ga povzročili predniki, ali kot prošnjo za pomoč v njihovem življenju. Redko je postavitve teh obeležij le zato, da ima kraj sveto znamenje. Vsa razpela pod Ratitovcem so delana na les.

Izjemno delo so v preteklosti opravili soriški župniki, ki so z zapisom ohranili v prihodnost, zabeležili pomembne dogodke in sodelovali ali pa bili pobudniki postavitve kapelic in drugih svetih znamenj. Jurij Karlin je bil župnijski upravitelj od 15. oktobra 1903 do 2. januarja 1907. V Sorici je bil župnik do septembra 1913. Bil je zelo zgleden, delaven mož, odličen pevec in priljubljen župnijski upravitelj v Sorici. Poleg cerkvenih dejavnosti se je ljubiteljsko ukvarjal z mizarstvom in rezbarstvom in deloval na cerkvenoumetniškem polju. Njegovo

veselje in razvedrilo je bilo tudi risanje in slikanje, "v kojem je kazal veščo roko".⁷ V njegovem času je bilo v Sorici in njeni okolici narejeno veliko kapelic in razpel.

Predstavila bom izjemno lepo oskrbovano cerkev v Spodnjih Danjah in nekatere kapelice in razpela v podgorskih vaseh: na Rotku, v Spodnjih Danjah, Zabrdi, na Torki, v Ravnah, in nekatere soriške kapelice. Nekdaj je bilo še razpelo na Obneku pred Zgornjimi Danjami. Križ je restavriran in je danes v zasebni lasti. Zelo veliko razpelo je bilo tudi na Fidarjevi hiši v Zabrdi 7. Bilo je v velikosti poldrugega metra, v velikosti večjega otroka. Edina fotografija, ki je dokaz, je bila objavljena v Loških Razgledih leta 1961. Razpelo je bilo delo ljudskega podobarja, vendar ni znano, kdaj je nastalo, kajti hiša ima fresko z letnico 1778.

Kasneje je ta križ odnesel župnik Gačnik, ki je bil zbiralec nabožnih predmetov. Kljub prizadevanju nam ni uspelo, da bi ga našli. Prav tako so pred desetletji, ko so bili v vaseh pod Ratitovcem še starejši

Križani iz Zabrdi. Vir: Ivan Sedej, Podobarstvo na Loškem ozemlju v 19. stoletju, Loški razgledi 8, 1961, str. 92–102.

prebivalci, tod hodili zbiralci starin in za majhen denar izvabili od ljudi predmete nenadomestljivih in neprecenljivih vrednosti. Nikoli več jih ne bo nazaj. Največjo škodo pa je leta 1984 povzročil tat, ki je skoraj iz vseh hiš odnesel dragocene predmete, ki jih ni nikoli vrnil, čeprav so ga prijeli.

Razpel je več: v Spodnji Sorici v Podroštu, na Eki na kozolcu, Ejbmarjev križ na domači hiši, v Ravtku, kjer naj bi bila meja med Gorenjsko in Primorsko, oziroma meja med občino Železniki in Tolminom. Velik križ je na Robu, pod Soriško planino, za Tolarjem – Formeke, v Žajti oz. Danjarski grapi. Razpelo je tudi na Torki – v Kopah in v Žetelu, ter v Ravnah. Na Rotku je kužno znamenje.

Križ na Robu 1911 – "24. septembra 1911, na kvaterno nedeljo, sem blagoslovil križ na

Križ na Robu, Soriška planina. Foto: Marija Gasser

Robu, kjer se pričenejajo soriške planine, 1200 m nad morjem. Štiri metre visoko razpelo, ki ga je mislim plačal g. Arthur Imelič, iz Krakova prihaja sem na oddih. Razpelo je vlito in čvrsto pritrjeno. Pomagali so ga postaviti in pritrčiti moške iz Spodnje Sorice. Pred križem je klečalnik. Križ smo postavili na praznik povišani sv. Križa, 14. septembra. Lepo se poda, da bi Soričani in turisti lepo molili pred njim."⁸ Razpelo je bilo leta 2013 prenovljeno.

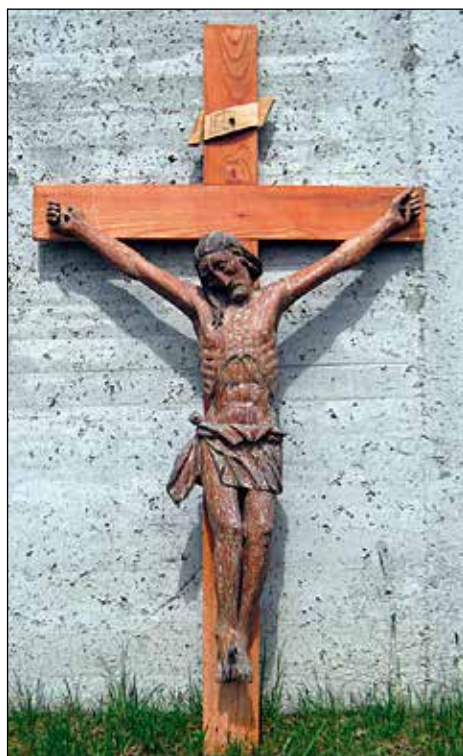
Razpelo na Torki na Kopah je leta 1985 postavil Rafko Gartner, roj. leta 1938, Zg. Torkarjev. Kristus je bil v stari hiši, ki so jo takrat podrli. Ne spominja se, kdo ga je prinesel, toda v hiši je bil že pred njegovim rojstvom. Tudi razpelo v Žetelu je postavil leta 1986 Rafko Gartner.

Razpelo na Torki. Foto: Marija Gasser

Sveti Florjan nad vrati Eberlove hiše v Zabrdu – nekoč.
Foto: Prelesnik

Križ, ki je bil nekoč na Obneku, danes pa je
restavriran in v zasebni lasti. Foto: Slavko Gartnar

Razpelo na Ejbmarjevi hiši v Sorici. Foto: Marija Gasser

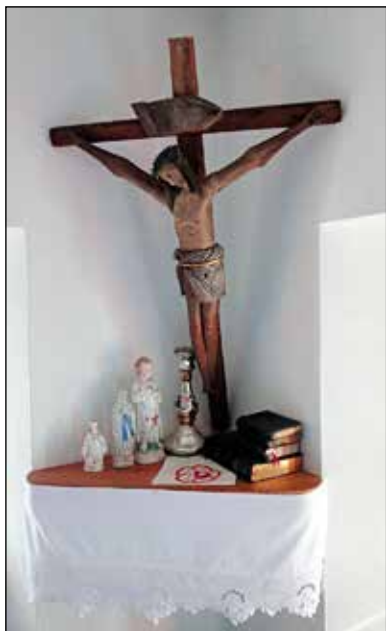

Razpelo v Ravnah. Foto: Marija Gasser

Domove hiš varujejo skrbno varovani Bogkovi koti.

Čufrov – Bogkov kot v Zabrdu.
Foto: Marija Gasser

Eberlov – Bogkov kot v Zabrdu.
Foto: Marija Gasser

Razpelo v Ravnah sta postavila Marija Kemperle – Javarčkova in Nande – Ferdo Gaser. Ni znano, s kakšnim namenom je bilo postavljeno ter ne kdaj, predvideva se, da kljubuje pokrajini četrto desetletje.

Kapelice

Sveta obeležja so bila vedno ob poteh, kjer so se ustavljali in počivali popotniki in domačini. Zraven njih so se pomenkovali in postavali. Pogosto so nastala ob različnih zaobljubah, vendar v župnijski knjigi večinoma niso vpisana. Od razpela v pokrajini se kapelice razlikujejo po tem, da se vanje lahko tudi vstopi. Vse imajo oltarček, ki vsebuje kip ali sliko. Nekatere soriške kapelice so v preteklosti imele slike na les. Vse kapelice in znamenja so vedno ozaljšane s svežim cvetjem, kar je zasluga skrbnih domačinov. Že ob prihodu v Sorico je kapelica sv. Cirila in sv. Metoda.

"Kapelica sv. Cirila in Metoda na Roštu, pozidal jo je župnik Karlin. V kapelici je iz lesa izrezljana podoba bratov Cirila in Metoda."⁹ "Znamenje je bilo leta 1912 oskrunjeno."¹⁰

V okolici soriške cerkve in v bližnji okolici so kapelice: na Grobah, Pr' Žnidarju, pri cerkvi oz. pri mežnariji, Pr' Jankotu – Pr' Pošti, Pr' Gosarju pod šolo, na griču Pr' Tolarju. Vse so posvečene Materi Božji. V Spodnjih Danjah je kapelica posvečena Žalostni Materi Božji, na Koru na Soriški planini je Marijina kapelica. Po vsej verjetnosti so jo vklesali italijanski vojaki, ko so delali utrdbe. V skalo je vklesan napis Ave Marija.

"Leta 1905 je bilo slovesno blagoslovljeno novo znamenje v gotskem slogu, ki ga je naredil g. Lovro Pintar pri svoji hiši na Griču. V znamenju je solza Presvetlega Marijinega Srca in J. Biferserja iz Tirol. Znamenje služi blagoslovu ob procesiji sv. Rešnjega telesa."¹¹

Znamenje pri stari pošti, zanjo skrbijo Pintarjevi, leta 2006 pa jo je obnovil Polde Taler – Rotkarjev.

Kapelica Cirila in Metoda na Roštu.
Foto: Aleksander Čufar

Kapelica na Koru, Soriška Planina. Foto: Marija Gasser

Kapelico pred vasjo Sorica, na Grobi, je dal postaviti župnik Karlin leta 1904. Za to kapelo je bil narejen lesen kip Srca Jezusovega. "V procesiji s farnim banderom so fantje iz spodnje vasi nesli kip Srca Jezusovega okrašenega na nosilih."¹² Prej je tu stala nizka kapelica, ki so jo podrli, in postavili novo stran od poti. Ob rušenju kapelic po osvoboditvi je bil kip poškodovan in ponovno restavriran. Danes se nahaja v župnijski cerkvi na stranskem oltarju. V župnijski kroniki Sorica je datum poslikave leta 1906. V tem letu je bila tudi 250. obletnica soriškega vikariata. Danes jo krasi slika na les: Marija z detetom.

Med Sorico in Spodnjimi Danjami, na Rotku, stoji **kužno znamenje**, ki ga je leta 1929 dal prenoviti župnik g. Mikuš. "Na Rotku se popravi novo znamenje, slike je poskrbel g. Karlin od Simona Ogrina,

Kapelica pri stari pošti v Sorici. Foto: Aleksander Čufar

Marijina podoba iz kapelice na Grobah.
Foto: Aleksander Čufar

sezidala sta ga domačina, streha je lesena."¹³ Nekdaj je tu vodila kolovozna pot iz podratitovških vasi v Sorico. Poti ni od leta 1942, ko je bila zgrajena cesta v Spodnje Danje. Kužno znamenje so krasile tri slike na les, ki so bile tudi Ogrinovo delo. Ogrin je znamenje poslikal med delom v cerkvi v Spodnjih Danjah. Ob snemanju filma Pastirci okrog leta 1970 so snemalci pregovorili Rotkarjevo mamo, da jim je dragocene poslikave na lesu podarila v zameno za slike na papirju. Še nedolgo nazaj sta kužno znamenje obnovila Polde Taler – Rotkarjev in Marjan Čufer – Šoštarčkov.¹⁴

Kapelica pred župniščem je stara ravno toliko. Nekoč je imela sliko Ivana Groharja Jezus in učenca potujeta v Emavs. Umetniško delo je danes v restavriranju. Tudi kapelica pri cerkvi je danes lepo prenovljena s kipom Matere Božje.

Kapelica na cesti Pr' Žnidarju je manjša, posvečena Žalostni Materi Božji, tudi to kapelico krasijo iz lesa izrezljan reliefni kip.

Kapelica Pr' Žnidarju.
Foto: Aleksander Čufar

Pri pošti je kapelica s kipom Matere Božje.

"Tudi spovednica v soriški cerkvi je delo župnika Karlina – 1904. Na sredini spovednice je božje oko, ki meče žarke na vse strani. Na vratih je papeška tiara in ključi, vse je izrezljano v lesu."¹⁵ Kapelica pod šolo je s sliko Matere Božje z angeli, vse je delano na les.

"Kapelico v Dolini na poti v Spodnje Danje krasijo reliefni kip Žalostne Matere Božje."¹⁶

Kapelica v Spodnjih Danjah: "Pod vasjo stoji manjša kapelica, ki je prvotno stala kakih 100 m od ceste v dolinici na Najgrlu. Prvotno je bila lesena in postavljena višje ob takratni poti. Leta 1954 pa so jo vaščani prinesli k cesti. V njej je kip – Žalostne Matere Božje. Kip nosi napis: F. Šubic – podobar Žiri. V Spodnje Danje ga je prinesel zidar, ki je ta kip nekje ukradel. Posvečena je bila Žalostni Materi Božji. Kdaj je bila kapelica postavljena, se ne ve. Ljudsko izročilo pravi, da so se Spodnji Danjarji in Soričani sporekli in tožili glede planine ali srenje. Spodnji Danjarji so v zahvalo za srečen

Kužno znamenje na Rotku.
Foto: Aleksander Čufar

Kapelica v Dolini, Tolarjeva kapelica.
Foto: Marija Gasser

izzid postavili kapelico."¹⁷ V župnijski knjigi je poročilo o devetletni sodbi. "15. in 16. 6. 1928, še enkrat pride komisija zaradi soriške in danjarske pravde. Sodnik iz Loke in trije advokati gredo oba dni na planino, v nedeljo pa na pošti denejo v zapisnik vsakega posameznika. Stvar stoji bolj za Danjarje, ker so le ti bolj solidarni, Soričani pa bolj zivjajo, 11 veleposestnikov se ne udeležuje sodbe. Revež tisti, ki bo nosil stroške in izgubil tožbo."¹⁸ Spor je zabeležen še leta 1930. Po pričevanju domačinke je spor segal zelo daleč naprej v vojno in povojni čas.

Kapelica v Zabrdu

Tudi kapelica na Eknu pred Zabrdom je posvečena Materi Božji. V soboto, 24. 6. 2006, na god Janeza Krstnika in predvečer 15. obletnice dneva državnosti, smo prebivalci vasice Zabrdo v Selški dolini praznovali. Pod galerijo Ratitovca, pred vasjo Zabrdo, je bila slovesna blagoslovitev kapelice, ki sta jo na pobudo prvega zgradila Janez Eržen in France Gasser.

Kapelica ob poti v Spodnje Danje.
Foto: Aleksander Čufar

Kapelica stoji tik pred vasjo, na razglednem hribčku Eknu, kjer se odpre pogled na svojevrstno oblikovano pokrajino. Pogled na drugo stran seže do Zgornjih in Spodnjih Danj, kamor je naše prednike vodila nedeljska, praznična pot do cerkvice sv. Marka.

Kapelica je posvečena Mariji, Božji Materi. Njena podoba z detetom je v notranjosti kapelice in je delo umetnice Maše Bersan-Mašuk. Zunanje stene je poslikal Nikolaj Mašukov in prikazujejo sv. Roka, sv. Cecilijo in sv. Modesta.

Slovesnost blagoslovitve je vodil bolniški župnik iz Kliničnega centra v Ljubljani, g. Miro Šlibar, svečanost pa so s kulturnim programom obogatili Kamniški koledniki s citrarjem g. Tomažem Plahutnikom. Blagoslovitvi je prisostvovalo okoli sto ljudi, večinoma domačinov, ki so navdušeno in z velikim veseljem pozdravili novo posvečeno mesto pod gorami.

Vas do sedaj ni imela svetega obeležja. Nova kapelica je zahvala našim prednikom, ki so sem prišli pred pol tisočletja, ustvarili podobo te pokrajine in vztrajali. Ob nevarnem osipu ljudi tega področja zadnjih petdeset let naj bo kapelica spodbuda za prihodnje rodove in svetla luč zanamcem, da se v te kraje, ki jih od sedaj naprej blagoslavlja in varuje Božja Mati, vrne življenje. Kraji pod gorami so dobili zavetnike: sv. Roka, sv. Modesta in sv. Cecilijo.

Sv. Rok

Rojen okrog leta 1295 v Montpellierju v Franciji. Zavetnik: Benetk, Montpellierera in Parme; jetnikov; bolnikov in bolnišnic; zdravnikov, lekarnarjev, kirurgov, kmetov, trgovcev z umetninami, vrtnarjev, izdelovalcev ščetk, mizarjev, tlakovalcev; proti kugi, proti okužbam, proti koleri, steklini, bolečinam v kolenih in nogah; pred nesrečami. Goduje 16. avgusta.

Upodobitve: romar, mladenič z brado in klobukom. Njegovi atributi so: palica, torba, čutara, posoda, meč in pes. Pogosto kaže na svojo kužno bulo na nogi.

Sv. Modest

Rojen v 8. stoletju na Irskem, umrl 3. decembra 772 pri Gospe Sveti na Koroškem. Ustanovil je najstarejšo proštno in romarsko cerkev pri Gospe Sveti na Koroškem. Oznanjevalec vere, pri čemer se je nedvomno srečal z našimi predniki na Koroškem, tudi s slovanskim knezom Hotimirjem. Goduje 3. decembra.

Upodobitve: V škofovskih oblačilih z modelom cerkve Gospe Svete na Koroškem v roki.

Sv. Cecilija

Rojena okoli leta 200 v Rimu, umrla kot mučenka 22. novembra 230 v Rimu.

Zavetnica: cerkvene glasbe, glasbenikov, izdelovalcev glasbenih instrumentov, pevcev, izdelovalcev orgel in pesnikov. Goduje 22. novembra.

Upodobitve: Mlada žena z orglami ali violino. Pred tem so jo uprizarjali s palmo in knjigo. Raffaello jo je naslikal z vencem iz rdečih in belih vrtnic.¹⁹

Kapelica na Eknu pred Zabrdom.
Foto: Aleksander Čufar

Podružnična cerkev sv. Marka v Spodnjih Danjah

Podružnična cerkev sv. Marka v Spodnjih Danjah je baročno-gotska stavba. Zvonik je podoben kot zvonik župnijske cerkve v Sorici. Pred vhodom v cerkev je tipična cerkvena lopa.

Zidava: Datum zidave ni znan, prav tako ni znano, kdaj je bila zgrajena župnijska cerkev. Valvasor v prvi izdaji Slave Vojvodine Kranjske leta 1689 (VIII, str. 307) piše, da je selška župnija imela deset podružnic. Našteva podružnice selške fare, h kateri je nekoč spadala tudi soriška cerkev. V tem seznamu ne omenja podružnične cerkve sv. Marka. Iz tega se lahko sklepa, da je nastala kasneje, proti temu pa govori zgradba cerkve sama, ki je veliko starejša od župne cerkve. Prav tako govori v prid temu ustno izročilo, da je bila danjarska cerkev sezidana veliko prej kot soriška. Ko so se vršila prizadevanja, da bi se soriška podružnica spremenila v župnijo, je potekala velika borba in prepir. Prepir je bil med Soričani in med prebivalci vasi: Ravne, Torka, Zabrd, Zgornje Danje in Spodnje Danje, ki so stale na stališ-

Blagoslovitev danjarskih zvonov. Foto: arhiv Ivanke Egart

Cerkev sv. Marka v Spodnjih Danjah. Foto: Aleksander Čufar

Oltar v cerkvi sv. Marka. Foto: Aleksander Čufar

ču, da se njihova podružnica spremeni v župnijo.

Velikost: Cerkev sv. Marka je dolga 17 m, široka 9 m, zvonik sega v višino 26 m.

Imena graditeljev svetišča so neznana, vendar sama zgradba kaže, da je bila grajena veliko bolj enotno in harmonično kot soriška. Za oltarjem je v les žgana letnica 1739, kar pa je najbrž le letnica popravila cerkve. Poročilo navaja, da je bila Markova cerkev leta 1863 izbokana in je bil dograjen "velb". Ustno izročilo pravi, da je imela cerkev v preteklosti ravno streho. To so leta 1863 izbokali in na streho položili plošče – skril, prav tako je bil to leto pobarvan tudi stolp. "Leta 1863 podružnica sv. Marka v Danjah na novo s ploščicami pokrita, strop prebarvan. Ladija neokusno s slikami okrašena, poslikal "pijanček" Luka Čeferin. Cerkev ponovno blagoslovljena 16. avgusta 1863 od domačega župnika Jožefa Bonclja".²⁰

Glavni vhod je skozi lopo in zvonik. Cerkev ima še stranski vhod, ki je bil dograjen kasneje, na levo stran pa je prizidana zakristija. Vsa cerkev je zidana

iz kamna. Stoji par sto metrov iz vasi na visokem grebenu. Pripovedujejo, da so imeli načrt, da bo ta cerkev "božjepotna", in so jo zgradili tam, da bi imeli lažjo pot do nje tudi ljudje iz doline.

Oltarji: V cerkvi so trije oltarji. Glavni je posvečen sv. Marku, levi stranski je posvečen Materi Božji, desni stranski pa sv. Andreju. Vsi oltarji kakor tudi župnijska cerkev so zgrajeni v izrazito baročnem slogu. Menze vseh treh oltarjev so lesene. Ravno tako je iz lesa zgrajena cela stavba nad menzami treh oltarjev. Starost oltarjev ni znana, ker o cerkvi in graditeljih ni nič napisanega, zato se ne da sklepati glede starosti, predvideva se, da so omenjene letnice letnice oltarjev.

Freske: Cerkev sv. Marka je poslikana ravno tako kot župna. Strop prezbiterja je poslikan v celoti, s to razliko, da so zidne slike veliko mlajše. Nad stropom prezbiterja za prvim ločnim obokom je napis:

Noolesias Marci

intus renovata

An no domini 1910

Pinxits.Ogrin

sub. Pareoho.J.K

Župnik Karlin je torej zaslužen, da je Ogrin "premalal" cerkev. Na strop cerkve je naslikal sv. Florjana, ki zliva vodo v središče vasi v Danjah (pri vodnjaku). Slika je visoka 80 cm in dolga 120 cm. Pod sliko je napis: Požar leta 1880 in leta 1891. Poleg te slike je v isti velikosti naslikan sv. Anton Puščavnik. Na nasprotni strani stoji slika sv. Petra v Rimu. Poleg tega stoji slika sv. Pavla s knjigo in mečem v roki. Na sredini stropa je Bog Oče s knjigo v roki. Slika je višine skoraj 150 cm. Za to sliko je verjetno iz zidu in kamna izklesan golob – podoba sv. Duha, okrog njega v krogu pa je na isti način izklesanih osem angelov. Lok, ki loči prezbiterij in ladjo, je zelo lepo poslikan, nosi grozdne jagode in liste. Od tal – tlaka v prezbiteriju v višino 150 cm krog in krog je naslikana temno rdeča zavesa. Na zunanji strani zidu, ki deli prezbiterij in ladjo, pa je Ogrin naslikal kronanje Device Marije. Ob strani stojita Bog Oče in Sin s križem v roki. Nekoliko nižje

stojita brata Ciril in Metod. Kakšne slike, poslikave in freske so bile pred tem, se ne ve. Cerkev je imela nekaj poslikav že prej. Najstarejši prebivalec v Spodnjih Danjah, ki je imel 1954. leta 95 let, se spominja in je zaupal župniku Gačniku, da so bile v prezbiteriju slike:

- Adam in Eva ter kača, ki ovija drevo,
- slika kralja Davida s harfo v roki.

Vse to je bilo naslikano na zidu, kdaj in kdo je avtor, je zavito v molk, dejstvo pa je, da jih je Ogrin prekril.

Križev pot: Tudi starost križevega pota je nejasna. Poročilo pravi, da je cerkev leta 1864 dobila nov križev pot, ki ga je blagoslovil o. Salvator Pintar, frančiškan. Vsaka postaja ima napis v treh jezikih: slovenskem, italijanskem in nemškem. Pod sliko je napis: **Munchen bei th.** Med zadnjo vojno (1941–1945) so Nemci imeli umetniško razstavo v Kranju. Takrat so tudi iz spodnjedanjarske cerkve odnesli osmo postajo križevega pota, ki pa je nikoli niso vrnil. Na glavnem oltarju se nahaja slika sv. Marka v velikosti 120 cm avtorja Ogrina, podpisana z letnico 1910, kar kaže, da jo je ustvaril, ko je delal v cerkvi. V stranskem levem oltarju stoji majhna lesena stavba v velikosti približno 50 cm, na njej je sv. Florjan. V temo je zavito, kdaj je delo nastalo in kdo ga je ustvaril. Na vrhu obeh stranskih oltarjev se nahajata dve sliki jajčaste oblike, na eni strani je slika Boga Očeta.

Cerkveni kipi: V glavnem oltarju stoji leseni kip sv. Marka v velikosti 120 cm. Prav tako ni znan avtor izdelave. Na vrhu oltarne zgradbe stoji Marijin kip s krono na glavi, ob strani pa Jezus in Bog Oče v velikosti 50 cm. Ob straneh trona stojita še dva kipa. V levem stranskem oltarju stoji zelo star Marijin kip s krono na glavi in detetom v naročju. Višina je okrog 130 cm. Ob strani kipa stojita kip sv. Izidorja in sv. Notburge. Visoka sta en meter. Na desnem stranskem oltarju je kip sv. Andreja v isti velikosti kot Marijin kip. Ob strani stojita kipa sv. Petra in sv. Pavla in sta verjetno najstarejša. Pod-

ružnična cerkev sv. Marka nima orgel in tudi ne drugega inštrumenta. V cerkvi ob svetih daritvah zazveni ljudsko petje, v letu 2007 je bila v cerkvi poroka.

Zvonovi: "Tudi na podružnici Spodnje Danje so se to leto (1886) omislili tri zvonove, his, gis, cis. Nabirka za zvonove, na velikonočni ponedeljek je bilo darovanje za zvonove, zahvalna služba božja, ker se je vse srečno izvršilo."²¹ Spodnjedanjarska cerkev ima tri zvonove, vsi so železni. Pred prvo svetovno vojno so bili ravno tako trije – bronasti. "Leta 1916 so zvonove iz obeh cerkva sneli za potrebe vojske. Ljudje žalujejo za zvonovi."²² "Leta 1922 Danjarji začno nabirati za zvonove. Vsi so navdušeni, po hišah hodijo, tudi v Sorico pridejo, denar spravlja Pegam, tudi Rihtar se daje zanje. Po stari navadi gre par mož na Jesenice in s pomočjo Tovernarja pride vest, da so zvonovi že vlti. Za semenj privirajo, Gregur iz Zalega Loga gre ponje. V Sorici jih pozdravimo, ko jih pripeljejo okrašene s konji. Žnajderle iz Danj jih potegne v zvonik. Tehtajo 585 kg, 300 kg, 245 kg. Stanejo 39,600 kron, 16. 7. 1922 je blagoslov. V tej priliki je ponovno dano na znanje, Danjarji dražijo Soričane."²³ Vse tri zvonove je delala K. I. D. Narejeni so bili na Jesenicah, postavljeni pa leta 1922.

Cerkev je brez klopi in tlaka. "Cerkev je dobila klopi iz župnijske cerkve v Sorici, ko je le ta dobila nove."²⁴ Župnijsko cerkev je župnik Franc Gačnik dal temeljito prenoviti okrog leta 1960.

"V njej je ura, ki jo je podedovala po župnijski cerkvi, ko je le ta dobila novo. Cerkev nima v parametrih in cerkvenih posodah nobenih posebnih dragocenosti, ima pet plaščev v različnih barvah, en kelih ter star skoraj nič več uporaben misal iz leta 1868."²⁵

"Ponovno je bila leta 1968 obnovljena celotna fasada, na zvoniku pa so s pomočjo vaščanov zamenjali lesene skodle. Leta 1997–1998 se je okrog cerkve odkopala zemlja, naredila se je drenaža, obnovila se je škarpa okrog cerkve, okrog cerkve se je položil kamen. Leta 2003 je potekala celovita prenova spodnjedanjarske cerkve. Odstranil se je stari omet cerkve in naredil nov, novi žlebovi, prebarvale so se

skodle, cerkev je dobila nov križ. Celotni stroški so bili okrog 15.500 evrov, od tega je Občina Železniki prispevala tretjino, vse ostalo pa so prispevali vaščani Spodnjih Danj."²⁶

Zavetnik sv. Marko: Sv. Marko je pomemben krščanski svetnik in avtor Evangelija po Marku, 25. april 68 v Aleksandriji, Egiptu. Goduje 25. aprila. Staro izročilo pravi, da je bil Marko eden izmed prvih, ki je širil krščanstvo v Severni Afriki. Posebno čast mu izkazujejo Benetke, katerih zavetnik je še danes. V svojem grbu imajo Benetke tudi krilatega

leva, simbol Markovega evangelija, ko je bila "republika sv. Marka" na višku svoje moči. Iz Benečije in Ogleja se je čaščenje sv. Marka širilo tudi v naše dežele.

Zavetnik: Kot patrona ga časte kmetje, steklarji, slikarji na steklo, košarji, zidarji, notarji, pisarji. K njemu se zatekajo v priprošnji zoper strelo in točo, nenadno in spokorjeno smrt, zoper garje in trpljenje, priporočilo za dobro žetev.

Upodobitve: Evangelista Marka upodabljajo s kri-latim levom, z odprto knjigo oziroma s črnilnikom in peresom.

Cerkev sv. Marka, oltarji. Foto: Aleksander Čufar

Pregovori

*Če je na sv. Marka dan lepo,
bo dosti vina.*

*Kolikor žabe pred sv. Markom regljajo,
prav toliko potlej nehajo.*

Krog kapelic in razpel je nekako sklenjen v me-
jah okolice, kjer so nekoč prebivali tirolsko govoreči
prebivalci. Vsem, ki so mi pomagali z informacijami,

posebno g. Aleksandru Čufarju za fotografije, se
iskreno zahvaljujem. Zelo bom hvaležna za vsako
novo informacijo, pa tudi vsak popravek mi bo zelo
dragocen.

*Če kej merlaš špringa,
č pa veršrajbaš, plajba.*

*Izrečeno odleti,
če zapišeš, ostane.*

Opombe:

- ¹ Ustni vir: Jožica Šubic - Jenšterlova.
- ² Vodniki po loškem ozemlju, *Sorica in Soriška planina*, Muzejsko društvo Škofja Loka, 1986, str. 28–29.
- ³ *Sorica in Soriška planina*, Muzejsko društvo Škofja Loka, 1986, str. 29.
- ⁴ Mira Omerzel-Trlep, p. d. Taušova, *Konji naše pravljice*, Radovljica: Didakta, 1996, str. 18.
- ⁵ Ustni vir: Jernej Hudolin.
- ⁶ Ustni vir: Matija Okorn.
- ⁷ NŠAL, NŠAL 572, zapis Franca Pokorna, Župnija Sorica, ŠKL 379, Kaplani.
- ⁸ *Župnijska kronika Sorica*, str. 71.
- ⁹ NŠAL, NŠAL 19, *Popis cerkva 1954*, Župnija Sorica, Franc Gačnik. Foto: Gasser.
- ¹⁰ *Župnijska kronika Sorica*, str. 71.
- ¹¹ *Župnijska kronika Sorica*, str. 39.
- ¹² *Župnijska kronika Sorica*, str. 35.
- ¹³ *Župnijska kronika Sorica*, str. 242.
- ¹⁴ Ustni vir: Polde Taler - Rotkarjev.
- ¹⁵ NŠAL, NŠAL 19, *Popis cerkva 1954*, Župnija Sorica, Franc Gačnik.
- ¹⁶ Isti.
- ¹⁷ NŠAL, NŠAL 19, *Popis cerkva 1954*, Župnija Sorica, Franc Gačnik.
- ¹⁸ *Župnijska kronika Sorica*, str. 237.
- ¹⁹ Vera Schaubert in Hans Michael Schindler: *Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan*. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1995.
- ²⁰ *Pomembni dogodki v uvodu Župnijske kronike Sorica*, str. 2.
- ²¹ *Župnijska kronika Sorica*, str. 2.
- ²² *Župnijska kronika Sorica*, str. 92.
- ²³ *Župnijska kronika Sorica*, str. 196.
- ²⁴ Ustni vir: Minka Thaler, roj. leta 1934.
- ²⁵ NŠAL, NŠAL 19, *Popis cerkva 1954*, Župnija Sorica, Franc Gačnik.
- ²⁶ Ustni vir: Marina in Franc Kežar.
- ²⁷ Leto svetnikov, II. del, april–junij, *Zadruga katoliških duhovnikov v Ljubljani*, 1970, str. 218–221.
- ²⁸ Tirolsko narečje: Jožica Šubic - Jenšterlova.

